

**MAQOLLARDAGI “QO‘Y” LMGIGA OID
LEKSEMALARNING ISTE‘MOLGA YAROQLILIK JIHATDAN
DARAJALANISHI**

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.8.08.013>

*Sharipova Maftuna Jamshid qizi,
Filologiya fakulteti O‘zbek tilshunosligi kafedrasida o‘qituvchisi,
Buxoro davlat universiteti
<https://orcid.org/0000-0001-5331-0246>*

Annotatsiya. Ushbu maqolada milliy-madaniy o‘zligimizni aks ettiruvchi “qo‘y” LMG asosidagi o‘zbek xalq maqollarining kundalik hayotda qo‘llanilishi, yaroqliligi nuqtayi nazaridan tasniflanishi tushuntirilgan. Maqollar ma‘naviy guruhlariga ajratilgan holda nomlangan. Til tarixining xalq tarixi bilan chambarchas bog‘liqligi tilning paremiologik tarkibida yaqqol namoyon bo‘ladi.

Maqolda ma‘lum xalqning etnografiyasi, urf-odati, dunyoqarashi, kundalik turmush tarzi kabi xususiyatlar yorqin aks ettirilgan bo‘ladi va ushbu birliklar etnografik voqealarning to‘liq majmui, jamiyatning tarixiy va zamonaviy tuzilishi, tabiat xususiyatlari haqidagi ma‘lumotlarni ham o‘zida mujassamlaydi.

Maqollar tillararo semantik ekvivalentligining mavjudligi nafaqat xalqlarning lisoniy qarindoshligi va ijtimoiy-tarixiy hamjamiyatiga, balki moddiy ishlab chiqarish va munosabatlarning ko‘pgina o‘ziga xos tarixiy shakllarining bir-biriga to‘g‘ri kelishi bilan ham bog‘liq. Maqolada o‘zbek xalqi turmush-tarzidan kelib chiqib qo‘llanadigan maqollar keltirilgan, tahlilga tortilgan.

Kalit so‘zlar: maqol, millat, ma‘naviy guruh, qo‘y, martaba.

**CLASSIFICATION OF LAXEMAS RELATING TO THE
“SHEEP” LSG IN PROVERBS IN TERMS OF SUITABILITY FOR
CONSUMPTION**

*Sharipova Maftuna Jamshidovna,
Teacher of the Department of Uzbek Linguistics, Faculty of Philology,
Bukhara State University*

Annotation. This article explains the classification of Uzbek folk proverbs based on the «sheep» LSG, which reflects our national and cultural identity, in terms of their use and suitability in everyday life. The proverbs are named by separating them into spiritual groups. The close connection between the history of the language and the history of the people is evident in the paremiological structure of the language.

Ethnography, customs, worldview, daily lifestyle of a certain people are vividly reflected in the article, and these units contain information about the complete set of ethnographic realities, the historical and modern structure of society, and the characteristics of nature.

The existence of interlinguistic semantic equivalence of proverbs is related

not only to the linguistic kinship and socio-historical community of peoples, but also to the coincidence of many specific historical forms of material production and relations. The article presents and analyzes proverbs used by the Uzbek people based on their lifestyle.

КЛАССИФИКАЦИЯ ЛЕКСЕМ, ОТНОСЯЩИХСЯ К ЛСГ “ОВЦА” В НАРЕЧИЯХ ПО ПРИГОДНОСТИ ДЛЯ УПОТРЕБЛЕНИЯ

*Шарипова Мафтуна Джамишидовна,
преподаватель кафедры узбекского языкознания филологического
факультета,
Бухарский государственный университет*

Аннотация. В данной статье объясняется классификация узбекских народных пословиц на основе «овечьего» ЛСГ, отражающая нашу национально-культурную идентичность, с точки зрения их использования и пригодности в повседневной жизни. Пословицы названы путем разделения их на духовные группы. Тесная связь между историей языка и историей народа проявляется в паремиологической структуре языка.

В статье ярко отражены этнография, обычаи, мировоззрение, быт определенного народа, и эти единицы содержат сведения о полной совокупности этнографических реалий, историческом и современном устройстве общества, природных особенностях.

Существование межъязыковой семантической эквивалентности пословиц связано не только с языковым родством и общественно-исторической общностью народов, но и с совпадением многих конкретных исторических форм материального производства и отношений. В статье представлены и проанализированы пословицы, используемые узбекским народом в зависимости от его образа жизни.

Ключевые слова: пословица, народность, духовная группа, овца, ранжирование.

Kirish. Milliy-madaniy xususiyatlarni o'rganish va saqlash masalalari tobora dolzarb bo'lib borayotgan hozirgi davrda xalq og'zaki ijodi namunalarini tadqiq etish muhim masala sifatida maydonga chiqadi. Xalq og'zaki ijodining sermahsul turi maqol bo'lib, u yaxlit ma'noga ega bo'lgan va deaktuallashtirilgan birliklardan iborat bo'lgan gap shaklidagi turg'un ifodadir (predikativ tuzilma). Maqol xalq va uning tili bilan birga tug'iladi, xalq u bilan yashaydi; zamirida xalqning kechinmalari, dunyoviy tajribasi, falsafasi ifodalangan bo'ladi. Sharq xalqlari maqolni "til jilosi" («цветом языка»), "ochilmagan marvaridlar" («ненанизанными жемчужинами»), yunon-rimliklar («господствующими мнениями»), "ustun fiklar", italiyaliklar "xalq maktabi" («училищем народа») ispanlar "ruhni davolovchi" («врачевством души»), nemislar - «ko'cha donoligi» («уличной мудростью») kabi nomlar bilan ifodalaydilar. Maqol o'ziga xos, milliy, madaniy, an'anaviy, maishiy

qatlamlardan tashkil topgan umuminsoniy tuyg'ularni, psixofizik holatlarni ifodalashga xizmat qiladi.

Til tarixining xalq tarixi bilan chambarchas bog'liqligi tilning paremiologik tarkibida yaqqol namoyon bo'ladi.

Maqolda ma'lum xalqning etnografiyasi, urf-odati, dunyoqarashi, kundalik turmush tarzi kabi xususiyatlar yorqin aks ettirilgan bo'ladi va ushbu birliklar etnografik voqeliklarning to'liq majmui, jamiyatning tarixiy va zamonaviy tuzilishi, tabiat xususiyatlari haqidagi ma'lumotlarni ham o'zida mujassamlaydi.

Maqollar tillararo semantik ekvivalentligining mavjudligi nafaqat xalqlarning lisoniy qarindoshligi va ijtimoiy-tarixiy hamjamiyatiga, balki moddiy ishlab chiqarish va munosabatlarning ko'pgina o'ziga xos tarixiy shakllarining bir-biriga to'g'ri kelishi bilan ham bog'liq.

Maqol – bu insonning ijtimoiy, ishlab chiqarish va madaniy faoliyatida muvaffaqiyat qozonishini ta'minlaydigan hayot va xulq-atvor me'yorlari haqidagi umumiy boshlang'ich bilim. Ushbu bilim taqdim etadigan shakl, ya'ni maqollar shaklan qisqa, so'zdagi ritorik, she'riy shakl va ohangning bog'liqligi bilan ajralib turadi. Maqol shaklining qisqaligi ularni qulay esda saqlab qolish va xotiraga katta hajmdagi bilimlarni ortiqcha yuklamaslik bilan ham ahamiyatlidir. Maqol semantik jihatdan ritorik ifodaga, poetik jihatdan so'zlarning ko'chma ma'nolar tizimiga tayanadi.

T.B. Radbilning ta'riflashicha, maqol – mansublik jihatdan ijodiy ishlangan qadriyat, hissiy-sezgi prizmasidan o'tgan, ona tilining ishora shakllarida mujassamlangan, lingvistik mentalitetni ifodalaydigan birlik.

E.V.Ivanova: “Maqollarda milliy mentalitetning namoyon bo'lishining yorqinligi va dunyoning to'liq rasmlarini qayta qurish qobiliyati mavjudligi ularning qiyosiy tadqiqini mazmunli qiladi”, degan fikrni beradi.

T.E. Vladimirova maqollar shaxslararo nutqiy muloqotning qiymat asoslariga qaratilgan, degan qarashni ilgari suradi.

Til tarixining xalq tarixi bilan chambarchas bog'liqligi tilning paremiologik tarkibida yaqqol namoyon bo'ladi.

Maqolda ma'lum xalqning etnografiyasi, urf-odati, dunyoqarashi, kundalik turmush tarzi kabi xususiyatlar yorqin aks ettirilgan bo'ladi va ushbu birliklar etnografik voqeliklarning to'liq majmui, jamiyatning tarixiy va zamonaviy tuzilishi, tabiat xususiyatlari haqidagi ma'lumotlarni ham o'zida mujassamlaydi.

Maqollar tillararo semantik ekvivalentligining mavjudligi nafaqat xalqlarning lisoniy qarindoshligi va ijtimoiy-tarixiy hamjamiyatiga, balki moddiy ishlab chiqarish va munosabatlarning ko'pgina o'ziga xos tarixiy shakllarining bir-biriga to'g'ri kelishi bilan ham bog'liq.

Maqol – bu insonning ijtimoiy, ishlab chiqarish va madaniy faoliyatida muvaffaqiyat qozonishini ta'minlaydigan hayot va xulq-atvor me'yorlari haqidagi umumiy boshlang'ich bilim. Ushbu bilim taqdim etadigan shakl, ya'ni maqollar shaklan qisqa, so'zdagi ritorik, she'riy shakl va ohangning bog'liqligi bilan ajralib turadi. Maqol shaklining qisqaligi ularni qulay esda saqlab qolish va xotiraga katta hajmdagi bilimlarni ortiqcha yuklamaslik

bilan ham ahamiyatlidir. Maqol semantik jihatdan ritorik ifodaga, poetik jihatdan soʻzlarning koʻchma maʼnolar tizimiga tayanadi.

Maqollarning mavzuviy guruhlar boʻyicha taqsimlanishi ularning aksariyati semantik jihatdan insonga qaratilgan, degan xulosaga kelishga imkon beradi. Chunonchi, tugʻilish va oʻlim, jismoniy va hissiy holat, xarakter-xususiyat, aqliy faollik, yosh, tashqi koʻrinish, uni oʻrab turgan tabiat, oʻsimlik va hayvonot dunyosi va boshqalar. Y.G. Zavalishina ingliz va rus tilidagi zoonimlarni oʻrganib, ularni shaxsning frazeologik qiyofasini namoyon etadigan 15 ta mavzuviy sinfga boʻladi: 1) tashqi koʻrinish; 2) jismoniy holat; 3) kiyim-kechak; 4) individuallik; 5) axloqiy xususiyatlar; 6) emotsional-psixologik holatlar 7) intellektual qobiliyat; 8) farovonlik; 9) jamoat sohasi; 10) nutq; 11) axloqiy gʻoyalar; 12) mavjudlik; 13) mehnat faoliyati 14) xulq-atvor; 15) dindorlik. Tadqiqotimiz davomida “Qoʻy” LMGi asosida shakllangan 200 dan xalq maqollari oʻrganildi, ulardan qoʻy zoosemizimiga aloqador 5 ta; qoʻy zoomorfiga doir 19 ta, qoʻchqor zoomorfiga oid 4 ta, qoʻzi zomoorfiga oid 3 ta, sovliq, hisori shishak zomoorflariga oid 1 tadan maʼnoviy guruh mavjud ekanligi aniqlandi.

Oʻzbek tilshunosligida “Qoʻy” LMGiga aloqador birliklarni kundalik isteʼmolga yaroqlilik jihatdan ahamiyatlilik darajasiga koʻra quyidagi ketma-ketlikda ifodalash mumkin:

Kundalik isteʼmolga yaroqlilik jihatdan ahamiyatlilik darajasi.

1. Yuksak eʼtibor, hurmat: Ot boqqaning uloqqa, qoʻy boqqaning qoʻnoqqa – ushbu parema oʻzbek milliy mentaliteti va ona tilida soʻzlashuvchilar madaniyatining oʻziga xos xususiyatlarini yorqin va aniq yoritib berishga xizmat qiladigan maqollar sirasiga kiradi. Oʻzbek xalqida eng yaxshi mehmonni eʼzozlash, iltifot koʻrsatish, izzat-ikrom bilan kutib olish maqsadida qoʻy bilan siylash odati mavjud. Mehmonni hurmat qilish paygʻambarlar sunnatidir. Rasululloh (sollallohu alayhi va sallam) (“Birinci mehmon kutgan kishi Ibrohim (alayhissalom) boʻlgan edi”, deganlar): “Kim Allohga va oxirat kuniga imon keltirgan boʻlsa, mehmonini hurmat qilsin. Kim Allohga va oxirat kuniga imon keltirgan boʻlsa, qoʻshnisiga yaxshilik qilsin. Kim Allohga va oxirat kuniga imon keltirgan boʻlsa, yaxshi soʻz aytsin yoki jim boʻlsin” (Bayhaqiy rivoyati) . Xalqimizning azaliy udumlaridan boʻlgan mehmonga qoʻy soʻyish, toʻylarga qoʻy qoʻshanch qilib borish, irim-sirimlarga koʻra, qoʻydan qon chiqarish kabi odatlar ham “qoʻy” zoonimi oʻzbeklar turmush-tarzida qay darjada ahamiyatga egaligini koʻrsatadi. Varianti: Qutli qoʻnoq kelsa, qoʻy egiz tugʻar, qutsiz qoʻnoq kelsa, qoʻyga qashqir chopar.

2. Mansab, imtiyoz: Qoʻy koʻrmagan qoʻy koʻrsa, quva-quva oʻldirar maqoli biroz boylikka yoki muvaffaqiyatga erishgach, oʻzining avvalgi ayanchli holini unutib, bosar-tusarini bilmay boshqalarni mensimay “oyoq uchi”da koʻrsatadigan takabbur kishilarga nisbatan achchiq kinoya tarzida qoʻllanadi. Sinonim va variantlari: “Koʻrganning koʻrmagani qursin, Koʻrmaganning koʻrgani”, “Koʻrmaganni koʻrdilar, koʻk eshakka mindilar” (ilgari hatto eshagi ham yoʻq edi, endi eshakli boʻlib, hech kimni nazar-pisand qilmaydi); “Eshakning peshonasiga eshakmunchoq bitibdi” (baʼzilar eshakni

bezab, uni peshonasiga (yuganiga) eshakmunchoq taqib qo'yadilar", "Son tegmasa son tegdi, savat-savat non tegdi", "Yarlining cho'ntagida aqcha tushsa, turna bo'lib qiyqiradi" (yarli – qashshoq) "Yuvosh yo'g'onlashsa, eshikka sig'mas", "Kun ko'rmagan kun ko'rmas, kunduz chiroq yondirar" (bundagi "kun ko'rmagan, kun ko'rgan - quyosh ko'rmagan, quyosh ko'rgan ma'nosida emas, boylikka, mansabga ega, ega bo'lmagan" ma'nosidadir. "Ko'rga davlat bitsa, qo'shchiroq yoqadi", "Ot minmagan ot minsa, chopachopa o'ldirar", To'n kiymagan to'n kiysa, qoqa-qoqa to'zdirar", "Ot ko'rmagan ot ko'rsa, otxonada ot chopar", "Yomon ho'kizga shox bitsa, suzib o'ldirar". O'zbek xalq maqollarining aksariyat qismida, jumladan, mazkur maqolda "Qo'y" kulturemasi ijobiy xususiyatni ifodalovchi vosita sifatida "boylik" semasida faollashgan.

3. Moddiy manfaatdorlik: Bo'riga qo'shilib qo'yni yeydi, egasiga qo'shilib ko'z yoshi qiladi – Tilning tabiati, mohiyati va asosiy xususiyatlari insonning jismoniy va aqliy tuzilishi xususiyatlari bilan belgilanadi va ularga muvofiq tilni o'rganish lozim. Shu ma'noda til bag'rida yashovchi maqol ham xalq donoligining beqiyos fondi, bir necha avlod vakillari tomonidan to'plangan katta tajriba "ombori" ekan, unda milliy madaniyatning "kod"lari va asosiy qadriyatlari ma'lum qatlam ko'rinishida ixcham shaklda saqlanadi. Shunga ko'ra, Bo'riga qo'shilib qo'yni yeydi, egasiga qo'shilib ko'z yoshi qiladi maqoli o'zbek xalqi ongida ayyor va mug'ombir kishilarga qarata aytilgan milliy kulturema sifatida muqimlashgan. Ushbu maqol ko'zga do'st bo'lib ko'rinib, dushmanning ishini qilib ketadigan hiylakor, quv, insonlarni chalg'itib har qanday ishni o'z foydasiga hal qiladigan makr-hiylaga usta kishilar haqida bo'lib, unda "qo'y" leksemasi xushta'm, yoqimli, xushxo'r iste'mol mahsuloti ma'nosini ifodalab kelgan.

4. Boylik, davlat, pul: Boylikning boshi – sovliq. (nayman urug'iga mansub o'zbeklarda ona qo'ylar sovliq deb yuritiladi). Xalq donoligining mahsuli bo'lgan ushbu maqolda o'zbek xalqining milliy turmush tarzi ifodalangan. Qadimda boylik ro'zg'orda saqlanadigan jonliq bilan belgilangan. Turkiylar xonadonida mayda mol sifatida, asosan, qo'y, ya'ni sovliq saqlangan. Sababi, qo'y tez ko'payuvchan va tez ulg'ayadigan chorva mollaridan sanaladi. Qo'zi qisqa muddat (yil o'tmay) ichida onasining o'rnini bosadigan qo'y bo'lishi, egasiga katta foyda keltirishini quyidagi maqol orqali ham kuzatish mumkin: Qo'y tug'ar qo'zi bo'lar, yil o'tmay o'zi bo'lar. Bundan tashqari, Yung olaman desang – jaydari, boy bo'laman desang – histori (bulung'urlik cho'ponlar oyoqlari uzun, yungi qilchiq bo'ladigan qo'yni shunday ataganlar) maqolida ham histori qo'y boylik ramzi sifatida ifodalangan.

5. Qut-baraka: Ot sag'ridan, qo'y bag'ridan. El-yurt farovonligining asosiy manbai – dehqonchilik va chorvachilikdir. Qo'riq ochilib, yerga yer qo'shilsa, ekinzorlar, bog'-rog'lar kengayadi, xirmonga va dasturxonga baraka yog'iladi. Chorva mollari qancha ko'paytirilsa, qancha semirtirib boqilsa, har xonadon uchun zarur bo'lgan oziq-ovqatlar miqdori ham ko'payadi. Varianti: Ot sag'ridan qo'y bag'ridan (semiradi). Semirgan, ko'paygan qo'ylar xonadonga boylik, farovonlik, qut-baraka olib keladi. Shuningdek, ilon - folklorning qo'shiq janrida qadimdan ajdodlar ruhi

sifatida muqaddaslashtirilgan, e'tiqod qilingan zoonim sifatida qaralgan. U yashagan uyda doimo qut-baraka, baxt-iqbol mavjudligiga ishonilgan: "Oq ilon oppoq ilon, oydinga yurganing qani? Men yomondan ayrilib, yaxshini topganing qani?". Ammo maqol janrida ilon zoonimi qatnashgan 30dan ortiq maqollarda zaharli, sovuqqon kabi semalarni ifodalab keladi: "Yov ko'zi o'qmor(o'q ilon)dek qarar", "Ilon yuz yashasa, ajdaho ming yashasa – yo'ho bo'ladi". Demak, ilon qut-baraka ramzi sifatida qo'y leksemasiga yondosh sanalsa, zaharli, sovuqqonlik jihatdan unga qarama-qarshi qo'yiladi.

6. Farovon turmush: Yeganing qo'y bo'lsin, Ko'rganing to'y bo'lsin. O'zbek xalq maqollarining aksariyatida "qo'y" semasi ijobiy xususiyatlarni belgilovchi vosita sifatida qo'llanadi. Jumladan, mazkur maqol ham ezgu tilaklar izhor qilinganda, har kungi taoming shirali, xushta'm qo'y go'shti, ko'rganing to'y-tomosha bo'lsin, degan ma'noda ishlatiladi.

7. Iste'mol manbayi sifatida:

a) dumba: Ertangi dumbadan bugungi shalhaq yaxshi – [dumba – forsha – ort, ket; dumba, quyruq]. Qo'ylarning ket tomonida son bilan bel o'rtasida o'sgan, asosan, dumaloq shaklda ko'rinuvchi yog' qismi. Shalhaq - 1.Go'shtdan yoki yog'dan ajratish qiyin bo'lgan yupqa parda. 2. Sifati past, oriq, yog'siz go'sht. Ertangi yog'li dumbadan bugungi yog'siz go'sht yaxshiligi ifodalangan. Naqdning nasiyadan afzal ekanligi ta'riflangan ushbu maqolda kishi biror narsani undirish maqsadida asli tagida yo'q yoki bor-yo'qligi dargumon bo'lgan, topishning imkoni bo'lmagan narsani undirish uchun bekorga ovora bo'lmasligi; ozroq va yomonroq bo'lsa ham, naqdga, bor narsaga qanoat qilishi lozimligi ifodalangan. Gulxaniyning "Zarbulmasal" asarida maqolning "Bugungi naqd o'pka ertagi quyruqdan yaxshi" varianti keltirilgan.

Kordon aydi: "Sen ilgari o'tgan odamlarning kirdorin qilmassan... Holo sen hozirni ko'rgil. Masaldurki: "Bugungi naqd o'pka ertagi quyruqdin yaxshidur".

b) kalla: Kalla utgan quloq yer – (kalla utmoq - qo'yning kallasini kuydirib, tukini tozalamoq) Tarixdan ma'lumki, ilgari bevosita moddiy boylik yaratgan mehnatkashlar, odatda, o'z mehnatlari samarasidan bahramand bo'la olmaganlar. Maqolning variantlari: "Tuya boqqanga aton yo'q, Qo'y boqqanga qo'ton yo'q" (aton - axta qilingan tuya); "Yumurtqa keltirilganda yuduruq (yumurtqa-tuxum; yuduruq – musht).

d) quyruq: Kuyovnikida quyruq yegandan, o'g'ilnikida yudruq yegan yaxshi (yudruq – musht). hayvonga tegishli => taomni tavsiflovchi belgi. Maqolda quyruq leksemasining dumba semasi nazarda tutilgan. Sababi, dumbadan mazali, xushta'm taomlar tayyorlanadi. "Qo'y" LMGi maqolda "boylik, to'qlik" ma'nolarini ifodalab kelgan. Minnatli oshdan ko'ra, garchi kuyovnikida bo'lsa ham; minnatsiz osh (o'g'ilnikida) afzal ekanligi ta'kidlangan. Variantlari: "Qiznikida go'sht yegandan, o'g'ilnikida musht yegan yaxshi", "Kuyovning xo'rdisidan o'g'ilning yundisi yaxshi", "O'g'ilnikini o'ynab yeysan, qiznikini o'ylab yeysan".

e) pocha: Itning uyati kelsa, pocha tashlasang ham yemaydi (pocha – qo'y-echki, qoramol, ot oyoqlarining pastki qismi. Yomon ishlarni qilib yurib,

axiri bu qilmishidan ori kelib, uyalib kishilarga tik qarashga botinolmagan, insonga nisbatan aytiladi. Yomonlikdan or qilib, o'zini nojo'ya ishlardan tiygan kishilarga nisbatan maqolning Itning ori kelsa, suyak tashlasang ham yemaydi variantini qo'llaydilar. M.Koshg'ariyning "Devonu lug'otit turk" asarida mazkur maqolning Itka ushut atsa uldan jemas – ya'ni itga uyat kelsa, oriyat qilsa, pocha tashlasang ham yemaydi. [II, 85] shakli uchraydi.

f) oshiq: Qo'y oshig' i demangiz, qo'lga tushsa soqqa bo'lur, Yoshi kichik demangiz aqli yetsa og'a bo'lur. Ba'zilar birovning kichik jussasiga, ko'rimsizligiga qarab uni mensimay, nazarga ilmay kamsitadilar. Aslida kichik, ko'rimsiz ko'ringan insonlar (qo'y oshig'i misolida keltirilgan) jismoniy jihatdan kuchli, ilmi, kasb-hunarda mohir, gap-so'zga usta kishilar bo'lishi mumkin .

Ahamiyatsizlik darajasi:

1. Qadrsizlik: Yo'qlik mard yigitga qo'y boqtirar. Yo'qlik kishini har ko'yga solishi, pahlavon, belida quvvati bo'lgan, navqiron yigitni arzimas ishlar bilan shug'ullanishga majbur qilishi ta'kidlangan. Shuningdek, Tuya boqqanga aton yo'q, Qo'y boqqanga qo'ton yo'q (aton – axta qilingan tuya) maqolida ham qo'y zoonimining "qadrsizlik" semasi faollashgan.

2. Bepisandlik: Shishak so'yding, pishak so'yding. Mazkur maqolda tanlangan zooleksemalar o'zbek xalqining tarixiy taraqqiyoti, milliy madaniyati, ma'naviyati, dunyoqarashining ko'p qirralarini ochib berishga xizmat qiladi. Jumladan, xalqimiz mehmondo'st, bag'rikengligining ifodasi aziz kishisiga atab qo'y, qo'chqor so'yishi bilan o'lchangan. Hisoni qo'ylarni iloji boricha shishakligida so'ymaganlar . Shishak – uch yoshli qo'chqor. Uning go'shti oz bo'lsa-da, eti mazali bo'ladi. Hajm-miqdor jihatdan pishak, ya'ni mushukka o'xshatilgan shishak, odatda, ozlik, maydalik semalarini ifodalab kelishga xizmat qiladi.

3. Yaroqsizlik:

a) teri:

Kuygan teri yozilmas - molning, qo'y-echkining, hayvonning terisi shilib olingach, xomligida oftobda qolsa, qiziydi, kuyadi. Bunday teri sangobga (suyuq dori solib, teriga ishlov beriladigan chuqurchaga) tushganda, o'sha kuygan joylari sira yozilmaydi . Bu terining oftobda yoyib quritilganda, o'z vaqtida yig'ib olinmay kuydirib olingani oqibatida ro'y beradi. Mazkur maqolda go'shtdan ajratilgan qo'y terisining ahamiyatsizlik jihatdan darajasi ifodalangan bo'lib, qo'yning oftobda kuygan terisi kundalik is'temolga yaroqsiz bo'lib, undan mahsulot tayyorlashning imkoni yo'qligi ko'rsatilgan. Terini sangobdan keyin ko'r, kelinni tuqqandan - qoramol, qo'y, echki kabi hayvonlarning terisi oftobda quritilganda kuygan bo'lsa, sangob (terilar maxsus eritmaga solinib pishiriladigan chuqur)dan butun chiqmay, yarimta-yurumta, burda-burda bo'lib ketadi va iste'molga yaroqsiz holatga keladi. Kelin bo'lib tushgan qizlarning ayrimlari farzandli bo'lgandan keyin ham avvalgi husni-jamolini saqlab qoladi, ayrimlari esa xunuk tortib, qarimsiq bo'ladi. Bundan tashqari o'tgan vaqt ichida ularning haqiqiy fe'llari ham ma'lum bo'ladi .

b) quloq:

Kalla utgan quloq yer. Maqolda kundalik hayot bilan bog‘liq bo‘lgan mahalliy voqelik ifodalangan. Avloddan-avlodga o‘tib, tilda mustahkamlangan ushbu maqol mashaqqatli yumushni bajarib, uni orqasidan yaroqsiz, arzimas narsaga ega bo‘lgan kishilarga achinganda aytiladigan maqollar sirasiga kiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘uxati:

1. Майтиева, Р. А. Структурно-семантическая характеристика пословиц и поговорок даргинского языка в сопоставлении с английским. кандидат филологических наук. 2011, Махачкала.
  2. Abdul Ahad Sobirov. “Hidoyat” jurnali, 2011 yil, 7-son.
  3. Шомақсудов Ш., Шораҳмедов Ш. Маънолар махзани (ўзбек мақолларининг изоҳли луғати). – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси Давлат илмий нашриёти, 2001. – Б. 199.
  4. Жўраев М. Ўзбек мавсумий маросим фольклори. Т. Фан, 2008, 16 б.
  5. Юлдашева Д.М. Ўзбек болалар фольклори тилида зоонимлар. Филол.фанлари номзоди... дисс. – Т., 2007. – 11 б.
  6. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Икки жилдлик. 1-жилд. А-Р. – Москва: Рус тили. 1981. – Б. .
  7. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Икки жилдлик. 2-жилд. А-Р. – Москва: Рус тили. 1981. – Б. 541.
- Gulxaniy. Zarbulmasal va g‘azallar. – Toshkent: O‘zSSR Davlat badiiy adabiyoti. 1958. – B. 35.